

УДК 338.43:631

DOI: 10.31651/2076-5843-2018-4-12-21

БЕРЕЗІНА Людмила Михайлівна,
д.е.н., професор,
професор кафедри економіки підприємства,
Полтавська державна аграрна академія,
м. Полтава, Україна
ORCID ID: 0000-0003-2843-5893
l.berezina.poltava@gmail.com

БАГАН Надія Валеріївна,
аспірант кафедри економіки підприємства,
Полтавська державна аграрна академія,
м. Полтава, Україна
ORCID ID: 0000-0003-3846-7207
bahan.pdaa@gmail.com

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті відображено основні напрями використання ресурсів аграрних підприємств у процесі виробничо-господарської діяльності. Досліджено актуальні проблеми використання основних видів ресурсів аграрними підприємствами України. Розглянуто проблеми фінансового забезпечення аграрних підприємств та їх підтримки з боку держави. Запропоновано шляхи подолання проблем використання ресурсів в аграрних підприємствах. Зроблено акцент на необхідності врахування інноваційної та екологічної складових у вирішенні проблем ресурсовикористання аграрними підприємствами.

Ключові слова: ресурси; земля; трудові ресурси; фінансові ресурси; аграрне підприємство, агропромисловий комплекс, інновації, державне фінансування.

Постановка проблеми. У процесі своєї діяльності аграрне підприємство може ефективно працювати лише за умови ефективного використання основних ресурсів, до яких належать: земельні, трудові, фінансові, матеріальні, нематеріальні та ін. Проте, існує низка проблем щодо ефективного використання ресурсів, які виникають у процесі виробничо-господарської діяльності підприємства, що потребує вирішення в найближчій перспективі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем ефективного використання ресурсів аграрних підприємств присвятили свої праці відомі вітчизняні вчені: В. Г. Андрійчук, В. А. Анічін, Л. М. Березіна, О. А. Бугуцький, Ю. В. Василенко, О. Ю. Єрмаков, М. І. Кісіль, І. І. Лукінов, П. М. Макаренко, Л. Ю. Мельник, П. О. Мосіюк, О. М. Онищенко, Б. Й. Пасхавер, В. В. Россоха, П. Т. Саблук, В. М. Яценко та ін. Водночас, не всі проблеми були висвітлені й потребують додаткового вивчення та аналізу.

Мета та завдання дослідження. Мета статті полягає в дослідженні проблем ефективного використання ресурсів аграрними підприємствами. Основним завданням є з'ясування основних проблем, які виникають у процесі використання ресурсів аграрними підприємствами, та пропонування можливих шляхів їх подолання.

Виклад основного матеріалу дослідження. з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Сільське господарство України у порівнянні з багатьма зарубіжними країнами має природні переваги: Україна займає 0,4 % земної поверхні, при цьому тут зосереджено: 8,7 % світових запасів чорнозему; 2,3 % світової площі ріллі (8-е місце у світі); 2,2 % світової площі, зайнятої під зерновими – основною статтею сільськогосподарського експорту. Аграрний сектор забезпечує продовольчу безпеку та продовольчу незалежність нашої держави, виробляє близько 12 % українського ВВП, надає більш ніж 17 % зайнятого населення робочі місця, аграрний сектор покриває близько 60 % фонду споживання населення [9, с. 37].

У сучасному світі конкурентоспроможність аграрних підприємств забезпечується шляхом ефективного використання наявних ресурсів, впровадження новітніх технологій та різноманітних інноваційних новин. У ринковому середовищі на даному етапі функціонування впроваджують та набувають поширення нові більш жорсткі правила, що стосуються підвищення ефективності наявних ресурсів; напрямів поліпшення ресурсного потенціалу підприємства в цілому; зниження виробничих витрат та підвищення якості вироблених товарів та послуг.

Ефективна діяльність підприємства в сучасних умовах господарювання залежить від низки чинників, зокрема, зовнішніх та внутрішніх. Головним чинником, який впливає на ефективне ведення діяльності підприємства, є ефективне управління його ресурсним потенціалом. Слід враховувати, що нині в сучасній економічній літературі не існує чіткого визначення поняття «ресурси підприємства».

Ресурси підприємства в економічній літературі розглядаються як сукупність природних, виробничо-технічних, організаційних і соціальних факторів. Існує багато різних класифікацій ресурсів: за фізичним змістом, за призначенням в процесі виробництва, за ступенем використання у виробничому процесі [2].

На сучасному етапі розвитку економіки однією з важливих проблем є пошук напрямів ефективнішого використання наявних у аграрному підприємстві ресурсів та формування потенціалу, який необхідний для виробництва певної кількості продукції. Серед цих проблем особливої актуальності набувають питання підвищення ефективності використання і відтворення продуктивного потенціалу сільськогосподарських земель.

Земельні ресурси є національним багатством нашої країни, важливою умовою життя і діяльності суспільства, матеріальною основою розвитку сільського господарства, базою для розміщення й функціонування всіх галузей господарства. У сучасних умовах господарювання основним завданням аграрного підприємства є повне та раціональне використання землі для виробництва продукції. За раціонального використання землі систематично покращується її якість, що проявляється в підвищенні родючості ґрунту і, відповідно, врожайності сільськогосподарських культур.

Головною проблемою використання земельних ресурсів є її екологічна основа. Сучасне використання земельних ресурсів України не відповідає вимогам раціонального природокористування. Порушено екологічно допустиме співвідношення площ ріллі, природних кормових угідь, лісових насаджень, що негативно впливає на стійкість агроландшафту [4].

Однією з причин зниження біопродуктивності ґрунтів виступає зменшення запасів гумусу. З продуктами ерозії витікає значна частка поживних речовин та органіки. Ерозія ґрунтів є основним і найнебезпечнішим дестабілізуючим фактором екологічної ситуації в ландшафтах. Вона призводить до забруднення та замулення струмків, річок, ставків, посилення евтрофікації водойм [13].

Згідно з прогнозом Інституту спостережень за станом світу (Нью-Йорк), за існуючих темпів ерозії та обезліснення до 2030 р. родючої землі на планеті стане менше на 960 млрд. га, а лісів – на 440 млн. га. Якщо зараз на кожного жителя планети припадає в середньому по 0,28 га родючої землі, то до 2030 р. площа зменшиться до 0,19 га [13].

Інтенсифікація землеробства, збільшення техногенного навантаження на земельні ресурси, безконтрольне застосування засобів хімізації в умовах низької технологічної культури та інші впливи призводять до погіршення якості ґрунтів, зниження їх родючості. Головна причина полягає в тому, що інтенсивні технології сільського господарства увійшли в суперечність із функціонуванням екосистем, порушили природний кругообіг речовин та енергії в них. Проте, у сучасному світі доволі широкого розповсюдження набувають ресурсозберігаючі технології обробітку ґрунту, до яких належить no-till – система нульового обробітку ґрунту. Мінімальний обробіток створює найкращі умови для швидкої мінералізації поживних решток, коштує недорого, однак, може бути застосований лише за оптимальної структури в глибших шарах ґрунту.

Вода є одним із головних стратегічних ресурсів економічного розвитку будь-якої соціально-економічної системи та саме сільськогосподарська галузь є її найбільшим споживачем. У сільському господарстві вода може виступати як предметом праці, так і її засобом. Водні ресурси відіграють все більшу роль в аграрному секторі економіки. Це зумовлено низкою чинників: необхідністю збільшення продуктивності сільського господарства; несприятливими агрокліматичними умовами в сільськогосподарських регіонах; відмінностями в співвідношенні земельного потенціалу та можливостей його забезпечення водними ресурсами.

При дослідженні водних ресурсів необхідно звертати увагу на їх тісний взаємозв'язок із земельними ресурсами, адже на переважній частині сільськогосподарських угідь вони виступають як єдине ціле – засіб виробництва. Оскільки існує дефіцит водних ресурсів на території України, зокрема, для ефективного функціонування сільськогосподарської галузі, то першочерговим завданням виступає економія води та її раціональне використання, пошук різноманітних альтернативних шляхів меліорації земель.

У доповіді Організації Об'єднаних Націй (ООН), присвяченій питанням транскордонних водотоків, повідомляється, що у випадку подальшого інтенсивного виснаження водних ресурсів до 2050 р. хронічно або тимчасово не вистачатиме питної води 25 % населення світу. Як зазначається у документі, в умовах зростання потреби в питній воді (до середини століття приблизно на 40 %), а також глобальних кліматичних змін, що впливають на всі країни, проблема браку питної води викликає все більше занепокоєння [15].

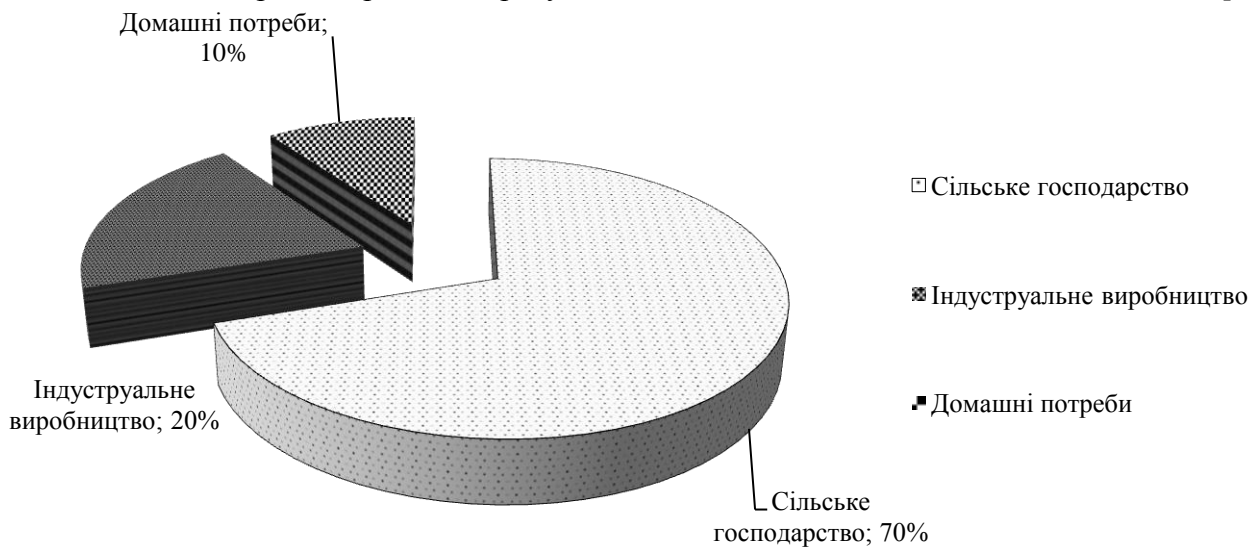

Рис. 1. Розподіл витрат води, %

Україна у забезпеченні ресурсами за обсягом запасів прісної води на одну людину серед 195 країн посідає 111-те місце. Найбільше ризику щодо браку води є в Одеській, Херсонській, Миколаївській, Дніпропетровській та Запорізькій областях. Навіть зараз у центрі та на півночі Одещини частина населених пунктів користується привезеною водою. Ситуація в цьому регіоні за прогнозами не поліпшиться. На якість води в країні дуже впливає скидання неочищених стоків у водойми. Так, наприклад, щорічно скидається близько 5 млрд. кубічних метрів стоків прямо в поверхневі водні об'єкти, неочищених стічних вод щорічно скидається близько 1 млрд. кубічних метрів, що погіршує якість води [14].

За запасами прісних, поверхневих та підземних вод Україна займає друге місце з кінця у Європі та є малозабезпеченою водою країною. Проте, у нас є каскади водосховищ на Дніпрі та інших річках і, наразі, в державі акумулюється достатня кількість води – якщо у 1991 р. на різні потреби йшло щорічно близько 30 кубічних кілометрів води, то зараз споживання зменшилось у три рази. Не зважаючи на те, що є зарезервовані водні ресурси, в Україні залишаються регіони з дефіцитом питної води, майже у 1300 населених пунктів постійно

завозять воду. Проте, через кліматичні зміни і стрімке підвищення температури, якщо такі тенденції збережуться, то до 2050 р. площа посушливої та дуже посушливої зони зросте на 20-30 %. А у 2100-му році в Україні залишиться лише частина Волинського Полісся зі статусом вологого регіону. Решта території буде напівпустелею, а на півдні країни навіть пустелею [14].

Для підвищення ефективності капітальних вкладень у меліорацію важливим фактором виступає покращення техніко-технологічної бази та встановлення відповідної мережі водопровідних каналів, приладів та устаткування, які забезпечили б автоматизований процес водорозподілу та вимірювання водоподачі. Світ уже розпочав думати про те, як можна поліпшити ситуацію та попередити в майбутньому конфлікти, пов'язані з водними ресурсами. Дослідники пропонують не обмежуватися лише будівництвом очисних споруд та зрошувальних каналів. Вчені наполягають на збільшенні площі лісів, покращенні якості ґрунту та використанні дощової води. Такі методи дозволяють на 20 % підвищити продуктивність сільського господарства [14]. Отже, як бачимо, однією з головних проблем в аграрній сфері виступає інтенсифікація використання водних ресурсів з урахуванням екологічної складової.

Одним з головних факторів, який впливає на збільшення виробництва продукції у аграрному підприємстві й покращення рівня життя сільського населення є використання трудових ресурсів. Саме вони є основною складовою частиною продуктивних сил, а їх праця виступає вирішальним фактором виробництва. Саме тому, поряд із землею й засобами виробництва трудові ресурси є необхідним фактором, без якого неможливе ведення виробничо-господарської діяльності в усіх галузях економіки.

Специфіка трудових ресурсів в порівнянні з іншими ресурсами аграрного підприємства полягає в тому, що люди не тільки працюють і виробляють матеріальні та духовні цінності, але і потребують їх; життя людини складається не тільки з трудової діяльності, людина відпочиває, навчається, займається мистецтвом, спортом та ін.; інтелектуальний потенціал та інші особисті якості працівників формуються роками й розкриваються людиною тільки у сприятливих умовах [5].

Ступінь забезпеченості трудовими ресурсами впливає на процеси виробництва. Зокрема, від забезпеченості підприємства персоналом та ефективності його використання залежать обсяг і вчасне виконання всіх робіт, ступінь використання устаткування, машин, механізмів і, як результат, – обсяг виробництва продукції, її собівартість, прибуток та інші економічні показники [5].

Основною проблемою розвитку та ефективного функціонування трудових ресурсів є згортання сільськогосподарського виробництва, різке скорочення посівних площ під трудомісткими культурами, що призводить до зростання рівня безробіття на селі, неповної зайнятості, масової трудової міграції. З кожним роком відсоток зайнятості населення у сільському господарстві досить помітно знижується і станом на початок 2017 р. становить 3,5 % (562,3 тис. осіб); для порівняння – у 2000 р. він становив 13,8 % (2785,7 тис. осіб).

Ще однією з проблем ефективного використання трудових ресурсів у аграрному підприємстві є низька кваліфікація робітників, оскільки роботу виконують люди віком 35-65 років, а це означає, що вони, як правило, не враховують різноманітні інноваційні новинки та технології, які мають змогу опанувати молоді люди у вищих навчальних закладах. Для покращення ведення виробничо-господарської діяльності в аграрних підприємствах необхідний висококваліфікований персонал, який знає і вміє користуватися ІТ-технологіями, зможе ефективно впровадити у виробництво різноманітні інноваційні нововведення та технології.

Будь-яка виробнича та фінансова діяльність підприємства починається з формування фінансових ресурсів. Саме вони створюють передумови для стабільного та безперервного процесу виробництва та його постійного покращення, що й визначає його конкурентоспроможність на аграрному ринку.

Фінансовими ресурсами підприємства вважають кошти фондів підприємств та ті, що надходять ззовні. Вони спрямовуються на формування основного та оборотного капіталу

підприємства, який необхідний для ефективного ведення підприємницької діяльності. Існують власні, позичені та заучені фінансові ресурси підприємства.

Розвиток аграрних підприємств неможливий без достатнього обсягу фінансових ресурсів з усіх можливих джерел фінансування, а оскільки аграрні підприємства мають сезонну специфіку діяльності, то найбільш прийнятним власним джерелом фінансових ресурсів є прибуток, отриманий від господарської діяльності, а залученим – короткострокові й середньострокові кредити. Нині рівень зношеності основних виробничих засобів становить близько 70-80 %, що унеможливує виконання польових робіт в повному обсязі, а амортизація і прибуток – як основна складова внутрішніх джерел фінансового забезпечення – є недостатніми. Тому, аграрним підприємствам не обійтися без залучення фінансових ресурсів або державної фінансової підтримки [1].

Важливою проблемою у поліпшенні фінансового стану аграрних підприємств є часткова державна підтримка. Згідно з українським законодавством питома вага видатків на фінансування сільського господарства має становити не менше 5 % видаткової частини Державного бюджету, реальні ж обсяги фінансування не досягають задекларованих показників і станом на 2017 р. становлять 0,7 % [8].

Останнім часом спостерігається негативна тенденція до зниження питомої ваги видатків Міністерства аграрної політики та продовольства у бюджетах України. Деякі програми підтримки аграрних товаровиробників існували в 2017 р., на них було виділене певне фінансування: «Державна підтримка розвитку хмелярства, закладення молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними» – 75 млн. грн, «Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників» – 1473,0 млн. грн загального фонду бюджету [8]. Також проектом бюджету на 2017 р. передбачалося залучення 400 млн. євро від Європейського інвестиційного банку на реалізацію інвестиційних проектів в агропромисловому комплексі. Оскільки в останні роки аграрний сектор стає все більш монополізованим, на що вказує формування великих агрохолдингів, які постійно витісняють дрібних товаровиробників, держава розробила проект стратегії розвитку аграрного сектору «3 + 5», який охоплює такі основні напрями: земельна реформа, реформа державної підтримки та реформа державних підприємств. Метою реформи державної підтримки є пряма підтримка дрібних виробників, створення умов для їхнього успішного господарювання та розвитку.

Основними причинами неефективного фінансування державою аграрного сектору є недосконалість механізмів отримання та розподілу бюджетних коштів і порушення бюджетної дисципліни під час їх використання. Щорічна зміна порядку та механізмів виділення коштів з державного бюджету, постійне запізнення з їх затвердженням і неодноразові зміни впливають на несвоєчасне отримання коштів державної фінансової підтримки, їх неефективне використання, і, як результат, повернення наприкінці року до державного бюджету. Проте, у 2018 р. ситуація частково змінюється. Розглянемо розподіл видатків бюджету в агропромисловий комплекс на 2018 р. (табл. 1).

Проведений аналіз існуючої системи державної фінансової підтримки АПК вказує на те, що агропромисловий комплекс недоотримує фінансування і станом на 2 листопада 2018 р. не виплачено 5582 млн. грн порівнюючи з вказаними в бюджеті даними. Таким чином, є необхідність подальшого удосконалення системи державної фінансової підтримки та значно більших фінансових потоків на підготовку наукових кадрів в агропромисловій галузі. Зважаючи на негативну динаміку фінансування наукового потенціалу в АПК неминучим та очевидним стає зменшення результатів науково-технічної діяльності, що, у свою чергу, несприятливо впливає на соціально-економічний розвиток не лише аграрної сфери, а й економіки країни в цілому. Важливим є питання формування державної інноваційно-інвестиційної політики, що має визначати об'єкти підтримки інноваційного середовища та створення сприятливого інвестиційного клімату. У даний час держава повинна здійснювати безперервну підтримку аграрного сектора економіки, що дозволить не тільки забезпечувати населення високоякісною сільськогосподарською продукцією, сировиною і продовольством вітчизняного виробництва, а й експортувати їх, тим самим формуючи продовольчу безпеку країни [12].

Розподіл видатків бюджету в АПК на 2018 рік, тис. грн

Найменування згідно з відомчою і програмною класифікаціями видатків та кредитування державного бюджету	Загальний фонд, заплановано	Отримано станом на 02.11.2018	Спеціальний фонд	Абсолютна зміна заплановано -отримано	Разом отримано від загального та спеціального фонду станом на 02.11.2018	%
	Всього, тис. грн	Всього, тис. грн	Всього, тис. грн	(+;-)		
1	2	3	4	5	6	7
Міністерство аграрної політики та продовольства України, млн. грн	12 794,10	7212,1	2 326,80	-5 582,00	9 538,90	100,0
Апарат Міністерства аграрної політики та продовольства України, млн. грн	6311,0	2138,2	51,9	-4 172,79	2 190,11	22,96
Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів	66000,0	29 659,1	5000,0	-36 340,90	34 659,10	0,36
Дослідження, прикладні наукові та науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами і державним замовленням у сфері розвитку агропромислового комплексу, підготовка наукових кадрів, наукові розробки у сфері стандартизації та сертифікації сільськогосподарської продукції, дослідження та експериментальні розробки	77561,0	64 208,3	X	-13 352,70	64 208,30	0,67
Підвищення кваліфікації фахівців агропромислового комплексу	12106,1	10 057,7	x	-2 048,40	10 057,70	0,11
Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств	1000000,0	22 138,1	43100	-977 861,90	65 238,10	0,68
Державна підтримка розвитку, закладення молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними	300000,0	76244,4	X	-223 755,60	76 244,40	0,80
Державна підтримка галузі тваринництва	4000000,0	1673746,2	X	-2 326253,80	1 673 746,20	17,55
Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників	945000,0	336 420,20	X	-608 579,80	336 420,20	3,53
Надання кредитів фермерським господарствам	x	x	43100	x	43 100,00	0,45
Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі на умовах фінансового лізингу	x	X	3818,4	x	3 818,40	0,04
Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі	x	X	3 150,50	x	3 150,50	0,03
Надання кредитів фермерським господарствам	x	X	43 100,00	x	43 100,00	0,45
Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру	1905709,5	1412014,2	X	x	1 412 014,20	14,80
Державне агентство рибного господарства України	403919,7	321954,1	X	-81965,6	321954,1	3,38
Державне агентство лісових ресурсів України	276101,7	229612	X	-46489,7	229612	2,41
Державна служба України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів	3531997,0	2815059,6	X	-716937,4	2815059,6	29,51

Джерело узагальнено авторами за даними [11]

У наш час техніко-технологічна база аграрних підприємств розвивається. Жодне виробництво не може існувати без якісного матеріально-технічного забезпечення та ефективно працюючих основних засобів. Щоб робочий процес тривав безперебійно, а головне ефективно, виробництво має бути забезпечене двигунами. Їх потребують всі без

винятку сільськогосподарські машини, трактори, комбайни, виробниче обладнання та устаткування. Саме тому виникає потреба у постійному розвитку та покращенні стану матеріально-технічного забезпечення аграрного підприємства шляхом впровадження у виробництво різноманітних інноваційних новинок і технологій.

Значний вплив на діяльність аграрного підприємства має електрифікація виробництва. Вона сприяє покращенню автоматизації аграрного виробництва і має вплив на підвищення комплексної механізації, зокрема, використання стаціонарного обладнання. Електрифікація виробництва набуває поширення в аграрному виробництві і, зокрема, в різноманітних тваринницьких комплексах, зернових складах, кормових цехах, теплицях.

Однією з головних проблем використання енергетичних ресурсів аграрного підприємства є їх зношуваність та застарілість. Аграрне підприємство потребує постійного поліпшення умов виробництва шляхом впровадження альтернативних джерел енергії, і з цього випливає ще одна проблема – їх вартість. Впровадження альтернативних джерел електроенергії серед яких: теплові насоси; геліосистеми; сонячні колектори; сонячні батареї; сонячні електростанції; сонячні контролери; вітрогенератори; led-освітлення; біопаливо – є дуже ефективним і екологічно доцільним для підприємства, проте, не кожне може їх собі дозволити, оскільки вони мають доволі високу вартість. Важливим чинником, який сприяє впровадженню саме альтернативних джерел енергії виступає підтримка з боку держави, яка приймає низку законів, зокрема: законопроект № 4334 – проект Закону про внесення змін до Закону України «Про теплопостачання» щодо стимулювання виробництва теплової енергії з альтернативних джерел енергії та законопроект № 6081 Проект Закону про внесення зміни до Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» щодо покращення інвестиційних можливостей у сфері виробництва електричної енергії з альтернативних джерел, стимулювання встановлення сонячних та вітрових електричних станцій на території приватних домогосподарств та щодо розвитку сфери виробництва рідких біологічних видів палива. Цим влада намагається показати пріоритетність альтернативної енергетики у розвитку всіх сфер економіки України.

У процесі підготовки та реалізації управлінських рішень в аграрних підприємствах особливого значення набуває необхідність інформаційної підтримки, що визначається як процес інформаційного забезпечення. Інформаційні ресурси – це ідеї людства зі вказівками щодо їх реалізації, накопиченими у формі, що дозволяє їх відтворення, таке поняття характеризує і розвиток науки, і накопичення даних [3, с. 52].

Формування і розвиток аграрного інформаційного простору є головною метою Стратегії розвитку інформаційного забезпечення АПК і сільського населення України, що створює умови для сталого розвитку сільських територій [7].

Інформатизація аграрного сектору України є процесом впровадження новітніх засобів ІТ-технологій в усіх сферах виробничої, організаційно-економічної, наукової, соціальної діяльності аграрних і переробних підприємств з метою отримання прибутку при максимально ефективному використанні всіх наявних ресурсів аграрних підприємств.

Інформатизація агропромислового сектору має реалізовуватися за такими напрямками: інформатизація виробництва; інформатизація управління агропромисловим виробництвом; інформатизація освіти; інформатизація соціальної сфери села; інформатизація аграрної науки [6].

Актуальними напрямками ефективного використання аграрними підприємствами ресурсів є удосконалення умов здійснення господарської діяльності, а саме:

- розуміння основних принципів ведення підприємницької діяльності та їх використання в практиці господарювання;
- розроблення плану розвитку аграрного підприємства, який має включати, головним чином, довгострокові заходи, реалізація яких дозволить отримати очікуваний економічний результат;
- визначення конкретних цілей аграрного підприємства, виокремлення та реалізація яких дозволить забезпечити виконання його плану розвитку;
- створення необхідної ресурсної бази для забезпечення виробничої діяльності аграрного підприємства, яка побудована на можливостях альтернативного отримання необхідних ресурсів;

- побудова моделі формування і використання ресурсів, оскільки моделювання дозволяє визначити послідовність дій, які мають бути здійснені з метою отримання позитивного кінцевого результату;
- оптимізація руху ресурсів, яка дозволяє оптимально розподіляти потоки ресурсів у часі та просторі тощо.

Дотримання зазначених напрямів дасть можливість аграрним підприємствам досягти бажаних економічних результатів та найбільш ефективно використати наявні у їх розпорядженні обмежені ресурси.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Досліджуючи основні види ресурсів, які аграрні підприємства використовують у процесі господарської діяльності, виявлено низку проблем, які знижують ефективність їх використання. Використання кожного з ресурсів пов'язане з вирішенням як загальних, так і конкретних проблем, розв'язання яких залежить не лише від підприємства, а значною мірою від заходів з боку держави. Важливою проблемою на сучасному етапі розвитку економіки є правильний вибір методів ефективного використання ресурсів аграрними підприємствами та напрямів підвищення їх ресурсного потенціалу. Одним зі стратегічних напрямів покращення діяльності аграрних підприємств є формування ефективної інноваційної політики ресурсовикористання, яка передбачає застосування новітніх досягнень у практику їх функціонування. Для її реалізації необхідно постійно здійснювати моніторинг виробничих, економічних, соціальних та екологічних проблем, вирішення яких може бути забезпечене за рахунок інноваційних підходів використання ресурсів, здійснення оптимізації витрат ресурсів у аграрних підприємствах, підвищення рівня організації виробництва, продуктивності праці, що дасть можливість максимізувати прибуток шляхом систематичного використання наявних резервів у цій сфері.

Список використаних джерел:

1. Анастасова К.А. Механізм фінансового забезпечення розвитку аграрних підприємств [Електронний ресурс] / К.А. Анастасова // «Молодий вчений» № 1.1 (41.1) січень, 2017 р. – Режим доступу: <http://molodyvchenu.in.ua/files/journal/2017/1/178.pdf>
2. Вовк І. Класифікація ресурсів підприємства. Сучасні підходи [Електронний ресурс] / І. Вовк // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2011. – Вип. 1 (4). – Режим доступу: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11vippsp.pdf>
3. Гордієнко І. В. Інформаційні системи і технології в менеджменті : [навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц.] / І.В. Гордієнко – К.: КНЕУ, 2003. – 259 с.
4. Дорогунцов С.І. Екологія [підруч.] / С.І. Дорогунцов, К.Ф. Коценко, М.А. Хвесик та ін. – К.: КНЕУ, 2005. – 371 с.
5. Економіка і підприємництво, менеджмент / С.М. Рогач, Т.А. Гуцул, В.А. Ткачук та ін. – К.: ЦП «Компринт», 2015. – 714 с.
6. Меденников В.И., Сальников С.Г. Основные направления информатизации АПК РФ. [Електронний ресурс] / ВИАП им. А.А.Никонова – Режим доступу: <http://viapi.ru/publication/e-biblio/detail.php?iblockid=45§ionid=1069&elementid=8998>
7. Стратегія розвитку інформаційного забезпечення АПК і сільського населення України до 2015 року / Колегія Міністерства аграрної політики (Протокол № 6 від 26.06.2006 р.). – К.: Видавничий центр НАУ, 2006. – 45 с.
8. Фактичне фінансування агропромислового комплексу області у 2016 та заплановане фінансування у 2017 році [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.agrokraina.com.ua/single_news.php?id=877.
9. Аналітична довідка: Стан інноваційної діяльності та діяльності у сфері трансферу технологій України у 2016 році // Український інститут науково-технічної експертизи та інформації. – Київ, 2017. - 130с.
10. Стан фінансування АПК у 2018 році [Електронний ресурс] // Міністерство аграрної політики та продовольства України. – 2018. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/node/25302>.
11. Дорогунцов С. І. Проблеми і перспективи розвитку АПК [Електронний ресурс] / С. І. Дорогунцов, Ю. І. Пітюренко, Я. Б. Олійник. – К.: КНЕУ, 2000. – Режим доступу: <http://studentbooks.com.ua/content/view/920/76/1/4/>.
12. Семененко М. В. Державна підтримка інноваційно-інвестиційного розвитку АПК в Україні [Електронний ресурс] / М. В. Семененко // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2018. – Режим доступу: http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/8_2018/105.pdf.
13. Дорогунцов С. І. Еколого-економічні проблеми використання земельних ресурсів [Електронний ресурс] / С. І. Дорогунцов, К. Ф. Коценко, М. А. Хвесик. – К.: КНЕУ, – 2005. – Режим доступу: <https://buklib.net/books/24065/>.
14. Дефіцит води через 10-15 років і пустелі через 80. Які проблеми з водопостачанням чекають на Україну [Електронний ресурс] // Новое время країни. – 2018. – Режим доступу:

<https://nv.ua/ukr/ukraine/events/defitsit-vodi-cherez-10-15-rokiv-i-pusteli-cherez-80-jaki-problemi-z-vodopostachann-jam-chekajut-na-ukrajinu-2459126.html>.

15. За даними ООН, глобальний попит на прісну воду до 2030 року перевищ пропозицію на 40% [Електронний ресурс] // Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України». – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://ecos.kiev.ua/news/view/582>.

References:

- Anastasova, K. A. (2017, January). Mechanism of financial support for the development of agrarian enterprises. «*Young Scientist*» № 1.1 (41.1.) Retrieved from <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/1/178.pdf> (in Ukr.)
- Vovk, I. (2011). Classification of enterprise resources. Modern Approaches. «*Socio-economic problems and the state*» №1 (4). Retrieved from <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11vipssp.pdf> (in Ukr.)
- Gordiyenko, I. V. (2003). Information systems and technologies in management: method of teaching. manual for self-study dis, 259 p. (in Ukr.)
- Dorogunczov, S. I., Kocenko, K. F. & Xvesy`k, M. A. et al. (2005). Ecology. Retrieved from <http://buklib.net/books/24065/> (in Ukr.)
- Rogach, S. M., Guzul, T. A. & Tkachuk, V. A. et al. (2015). Economics and entrepreneurship, management. «Comprint». Retrieved from http://pidruchniki.com/80386/ekonomika/trudovi_resursi_produktyvnist_pratsi_oplata (in Ukr.)
- Medenny`kov, V.Y. & Salnykov, S.G. The main directions of informatization of the APC RF. Retrieved from <http://viapi.ru/publication/ebiblio/detail.php?iblockid=45§ionid=1069&elementid=8998> (in Russ.)
- Strategy of development of information provision of agroindustrial complex and rural population of Ukraine till 2015. (2006). The College of the Ministry of Agrarian Policy (Minutes No. 6 of 26.06.2006). *NAU Publishing Center*. (in Ukr.)
- Actual financing of the agro-industrial complex of the region in 2016 and planned financing in 2017. Retrieved from http://www.agrokrajina.com.ua/single_news.php?id=877 (in Ukr.)
- Analytical Reference: The state of innovation activities and activities in the field of technology transfer in Ukraine in 2016. (2017). *Ukrainian Institute of Scientific and Technical Expertise and Information*. Kiev (in Ukr.)
- The state of financing of agro-industrial complex in 2018. (2018). *Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine*. Retrieved from <http://minagro.gov.ua/node/25302>.
- Dorogunczov, S. I., Pityurenko, Yu. I. & Olijny`k, Ya. B. et al. (2000). Problems and prospects of development of agroindustrial complex. Retrieved from <http://studentbooks.com.ua/content/view/920/76/1/4/> (in Ukr.)
- Semenenko, M. V. (2018). State support of innovation and investment development of agroindustrial complex in Ukraine. *Public Administration: Improvement and Development*. Retrieved from http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/8_2018/105.pdf (in Ukr.)
- Dorogunczov, S. I., Kocenko, K. F. & Xvesy`k, M. A. (2005). Ecological and economic problems of using land resources. Retrieved from <https://buklib.net/books/24065/> (in Ukr.)
- Deficiency of water in 10-15 years and desert through 80. What problems with water supply are waiting for Ukraine.(2018). *Novoe vremya krayiny*. Retrieved from <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/defitsit-vodi-cherez-10-15-rokiv-i-pusteliche-rez-80-jaki-problemi-z-vodopostachann-jam-chekajut-na-ukrajinu-2459126.html> (in Ukr.)
- According to the UN, world demand for fresh water by 2030 will exceed the supply by 40%. (2018). *State Institution «Institute of Economics of Natural Resources and Sustainable Development of the National Academy of Sciences of Ukraine»*. Retrieved from <http://ecos.kiev.ua/news/view/582> (in Ukr.).

BEREZINA Liudmyla Mykhailivna,

Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of Enterprise Economy Department,
Poltava State Agrarian Academy,
Poltava, Ukraine
l.berezina.poltava@gmail.com

BAHAN Nadiia Valeriivna,

Post-graduate student of Enterprise Economy Department,
Poltava State Agrarian Academy,
Poltava, Ukraine
bahan.pdaa@gmail.com

ACTUAL PROBLEMS OF USING THE AGRICULTURAL ENTERPRISES RESOURCES

Abstract.

Introduction. At the present stage of economic development, one of the most important problems is the search for more efficient use of limited resources available in the enterprise and the formation of such resource potential that would be sufficient to produce the required amount of products. Problems of using

the resources of agrarian enterprises are connected, first of all, with the innovation of production and its environmental safety.

Purpose. *The purpose of the article is to identify the problems of using certain resources of agrarian enterprises and possible ways of overcoming them.*

Methods. *The methodological basis of the study is a set of methods of cognition: generalization, historical-logical and retrospective methods.*

Results. *Among the problems of resource use of particular relevance are issues of improving the reproduction of productive capacity of agricultural land and their environmentally safe use.*

Water resources play an increasing role in the agrarian sector of the economy. This is due to the need to increase agricultural productivity; unfavorable agro-climatic conditions in agricultural regions; differences in the ratio of land and water potentials, since in most of the agricultural land they act as a single unit – means of production. There is a shortage of water resources on the territory of Ukraine; therefore, the main task is to save water and its rational use, to search for a variety of alternative ways of land reclamation.

Effective use of rural labor resources is one of the main factors that influence the increase of production in an agrarian enterprise and the improvement of the living standards of the rural population. The main problem of the development and efficient functioning of labor resources in rural areas is the curtailment of agricultural production, a sharp contraction of sown areas under labor-intensive cultures, which lead to an increase in unemployment, underemployment and mass labor migration.

The development of agrarian enterprises is impossible without sufficient financial resources from all possible sources of income. Particular state support is an important problem in improving the financial condition of agrarian enterprises. The main reasons for inefficient financing by the state of the agrarian sector are the imperfection of the mechanisms for obtaining and distributing budget funds and violation of budgetary discipline during their use.

Equally important are the problems of technical and technological provision of agricultural production on the basis of the introduction of the latest engineering and technologies, in particular, the use of alternative types of energy, as well as informatization of the agro-industrial sector of the economy. Informatization should relate to production, management, education, science.

Originality. *The revealed problems of resources utilization of agrarian enterprises need to be solved only under the condition of an innovative way of overcoming them with the obligatory consideration of the ecological component.*

Conclusion. *In general, improving the conditions for the economic activity of agrarian enterprises and solving these problems, using resources on an innovative basis, taking into account the environmental component, will provide an opportunity to increase the efficiency of their production and economic activity in general and competitiveness, in particular, both in the domestic and foreign markets.*

Keywords: *resources; earth; workforce; financial resources; agrarian enterprise, agro-industrial complex, innovations, government funding.*

*Одержано редакцією: 01.10.2018
Прийнято до публікації: 22.10.2018*